

श्रीसद्गुरु वासुदेवानंतसरस्वती सेवामंडळ
श्रीसद्गुरु बाबामहाराज सहस्रबुद्धे समाधिमंदिर, पुणे
श्रीसद्गुरु वासुदेवानंतसरस्वती तथा श्री बाबामहाराज सहस्रबुद्धे

जयंती उत्सव

नोव्हेंबर २०२४

जयंती उत्सव विशेषांक २

खासगी वितरणासाठी

पाने १२

श्रीबाबामहाराज सहस्रबुद्धे समाधिमंदिरात डॉ. काशीनाथ देवधर यांचा हृद्य सत्कार

श्रीसद्गुरु बाबामहाराज सहस्रबुद्धे यांच्या १४१व्या जयंती उत्सवानिमित्ताने श्रीबाबामहाराज सहस्रबुद्धे समाधिमंदिरात शनिवार, दि. १६ नोव्हेंबर २०२४ रोजी सायंकाळी ६.०० वाजता श्रीसद्गुरु वासुदेवानंतसरस्वती सेवामंडळातर्फे; पुणे येथील 'संरक्षण संशोधन आणि विकास संस्थेचे (Defence Research and Development Organisation, DRDO) ख्यातनाम शास्त्रज्ञ (निवृत्त) डॉ. काशीनाथ देवधर यांचा, संरक्षण संशोधन क्षेत्रातील त्यांच्या महत्त्वपूर्ण कामगिरीबद्दल भव्य सत्कार करण्यात आला. श्री विठ्ठलराव जोशी चॅरिटीज ट्रस्टचे कार्यकारी विश्वस्त श्री. विकासराव वालावलकर यांच्या हस्ते शाल, श्रीफळ, मानपत्र आणि एक लक्ष रुपये देऊन करण्यात आलेल्या या सत्काराचा प्रारंभ वे.मू.

प्रथमेश पुरोहित आणि वे.मू. पुरुषोत्तम वझे यांनी केलेल्या ईशस्तवनाने झाला.

सूत्र संचालक श्री. अधीश थिटे समारंभाचे प्रास्ताविक करताना म्हणाले, "श्रीबाबांच्या जयंती उत्सवानिमित्त, श्री विठ्ठलराव जोशी चॅरिटीज ट्रस्टतर्फे दरवर्षी विज्ञान क्षेत्रातील प्रतिभावंत संशोधक व शास्त्रज्ञांचा सत्कार करण्याची एक उदात्त परंपरा पाळली जाते. या परंपरेनुसार डॉ. शरदराव राजगुरू, डॉ. अरविंद नातू, डॉ. श्रीपाद बाणावली, डॉ. ऋता मुल्हेकर, डॉ. सतीशचंद्र गोरे, डॉ. किशोर पाकणीकर आणि डॉ. आशिष लेले यांसारख्या आपापल्या क्षेत्रातील दिग्गज शास्त्रज्ञांचा आतापर्यंत गौरव करण्यात आला आहे.

या उज्वल परंपरेच्या आठव्या वर्षी, आपल्याला

डावीकडून - श्री. अमित साळवी, डॉ. सुनील नाडकर्णी, डॉ. काशीनाथ देवधर आणि श्री. विकासराव वालावलकर

आणखी एका थोर संशोधकाच्या सहवासाचे भाग्य लाभले आहे- प्रख्यात Gun Expert डॉ. काशीनाथ देवधर. भारताच्या संरक्षण क्षेत्रात त्यांनी केलेले योगदान अतुलनीय आहे.”

सूत्रसंचालकांनी श्री. देवधर यांचा विस्तृत परिचय करून दिल्यानंतर संस्थेचे प्रमुख विश्वस्त श्री. विकासराव वालावलकर यांनी आपले मनोगत व्यक्त केले.

“... दरवर्षी या उत्सवाच्या निमित्ताने आपण समाजातील कार्यकुशल व्यक्तींचा सत्कार करत असतो. त्याचप्रमाणे आजही एका अतिशय आदरणीय शास्त्रज्ञाचा सत्कार करण्यासाठी आणि मुख्यत्वे त्यांचे कार्य जाणून घेण्यासाठी आपण आज इथे जमलो आहोत. सध्याचा काळ असा आहे की कुठेही पाहावं, वर्तमानपत्र वाचा, हल्ली कोणी वाचत नाही पण वाचलं तर किंवा टीव्हीवरील न्यूज चॅनल बघितली तर, सोशल मीडिया बघितलं तर कुठेही एकतर राजकारण, जे अतिशय खालच्या पातळीवर गेलेलं आहे किंवा खून, अपघात, बलात्कार इत्यादी विषयी सगळ्या बातम्या वाचायला मिळतात आणि पाहावयास मिळतात

आणि त्यामुळे मन सगळं विषारी होतं. समाजातील नैतिक मूल्यांचं अतिशय अधःपतन होत आहे आणि त्यामुळे पुढच्या पिढीच्या समोरचा जो भविष्यकाळ आहे तो अंधःकारमय आहे की काय अशी कधीकधी भीती वाटते मनाला, परंतु आपण हे सर्व मोठ्या लेव्हलवर म्हणजे मॅक्रो लेव्हलवर बघत असतो. असं म्हणतात, संत सत्पुरुष सांगतात की मायक्रो लेव्हलवर ही संपूर्ण सृष्टी ही पॉझिटिव्ह एनर्जीवर चालत असते. दोन प्रकारच्या एनर्जीज असतात. पॉझिटिव्ह आणि निगेटिव्ह आणि पॉझिटिव्ह एनर्जी ही आपल्याला कितीही वाटली तरी ती जास्त असते. ती कार्य करत असते आणि त्यामुळेच ही सृष्टी चालत असते. आता ही पॉझिटिव्ह एनर्जी निर्माण कुठून होते तर असं म्हटलं आहे की संत सत्पुरुष अनेक वर्षे हिमालयात तपश्चर्या करत बसलेले आहेत आणि त्यांच्यापासून ही पॉझिटिव्ह एनर्जी निर्माण होते. त्याचप्रमाणे समाजातही उत्तम आचरण करणारे, त्यागाधिष्ठित जीवन जगणारे आणि कशाचाही हव्यास न करता निरपेक्ष बुद्धीने आपले कार्य करणारे, अशा व्यक्ती असतात. आपल्याला भले कमी ज्ञात असतील पण त्या त्यांचं कार्य

(डावीकडून) वे.मू. पुरुषोत्तम वझे आणि वे.मू. प्रथमेश पुरोहित - ईशस्तवन

करत असतात आणि त्यांच्यापासून ही पॉझिटिव्ह एनर्जी सतत निर्माण होत असते. ज्याच्यामुळे ही सृष्टी चालत असते. अशा या व्यक्तींना प्रसिद्धीची हाव नसते. त्यामुळे त्या सर्वांना ज्ञात असतील किंवा आपल्या सर्वांनाच त्या पूर्णपणे ज्ञात असतील असं नसतं. पण अशा व्यक्तींचे आपल्यावर प्रचंड उपकार असतात. डायरेक्टली किंवा इन्डायरेक्टली. तेव्हा अशा व्यक्तींना आपल्यासमोर आणणं, त्यांचं कार्य आपण जाणून घेणं, मुख्यत्वे करून भावी पिढीसमोर त्यांच्या कार्याचा आदर्श ठेवून त्यांच्यावर सुसंस्कार निर्माण करणे ही काळाची गरज आहे आणि त्या दृष्टीने आपण आजचा हा समारंभ करत असतो. आजचे सत्कारमूर्ती आहेत काशीनाथजी देवधर. आत्ताच त्यांच्या कार्याचा परिचय करून दिला. काही अंशी तो आपल्या सर्वांना आधी झालाही असेल. कारण यावर्षी स्वातंत्र्यवीर सावरकरांची पुण्यतिथी डेरवणला साजरी झाली तेव्हा आपण त्यांना आमंत्रित केलं होतं. आणि ते डी.आर.डी.ओ.मध्ये असल्यामुळे त्यांनी त्यांच्यावर अतिशय सुंदर भाषण केलं होतं. आपल्याला माहिती असेल की सगळेजण येतात ते स्वातंत्र्यवीर सावरकरांच्या जीवनावर भाषण करतात. पण सावरकर हे क्रांतिकारी होते आणि सशस्त्र क्रांतीवर त्यांचा अतिशय भरोसा होता आणि त्यामुळे तो धागा, देवधर साहेब डी.आर.डी.ओ.मध्ये होते त्यामुळे शस्त्रास्त्रांचा हा समान धागा त्यांनी पकडला आणि भारताची संरक्षण सिद्धता आणि देशातल्या विविध संरक्षण शस्त्रास्त्रांचा विकास, हा धागा पकडून त्यावर त्यांनी अतिशय सुंदर दीड तास भाषण केले. डेरवण वार्तापत्रात ते आपण प्रसिद्धही केले. कोणी वाचलं नसेल तर जरूर वाचावं. कारण एका वेगळ्याच विषयावर आपल्याला अत्यंत सुंदर माहिती मिळते. नाहीतर आपण शस्त्रास्त्रांबद्दल कोणता उपग्रह गेलाय, कोणतं मिसाईल निर्माण झालंय हेच आपण वर्तमानपत्रांमधून वाचतो. परंतु याच्यावर

सूत्रसंचालक श्री. अधीश थिटे

अतिशय सखोल त्यांनी कसं सांगितलं आहे. ते अतिशय उत्तम रीतीने आपल्याला वाचायला मिळतं. श्रीसहजानंदसरस्वती महाराजांना शिवाजीमहाराज, लोकमान्य टिळक आणि स्वा. सावरकर या सगळ्यांबद्दल अतिशय आदर आणि प्रेम होतं. शिवाजीमहाराजांचं स्मारक त्यांनी केलं आणि लोकमान्य टिळक आणि स्वातंत्र्यवीर सावरकरांचे स्मारक काकामहाराजांनी केलं, पण केवळ स्मारक करून ते थांबले नाहीत तर आपण दरवर्षी स्वातंत्र्यवीर सावरकरांची आणि लोकमान्य टिळकांची पुण्यतिथी साजरी करतो आणि त्यानिमित्ताने त्या वेळी भाषण देण्यासाठी समाजातील कोणीतरी थोर प्रतिष्ठित व्यक्ती बोलावतो आणि विद्यार्थ्यांना आणि सगळ्या लोकांना आणि त्यामुळे भावी पिढीला वेगवेगळ्या क्षेत्रातील माहिती आणि ज्ञान उपलब्ध होतं हा अतिशय उत्तम उपक्रम काकामहाराजांनी सुरू केला आहे.

आता देवधरांविषयी सांगायचं तर ते मेकॅनिकल इंजिनियर झाले आणि १९८२ साली ते डी.आर.डी.ओ.मध्ये जॉईन झाले. तेव्हापासून ४० वर्षं डीआरडीओमध्येच होते. आता इथेच आपल्याला फरक कळून येतो आणि त्यांची मानसिकता कळते. कारण मेकॅनिकल इंजिनियर १९८२ सालचा म्हणजे कुठेही अमेरिकेत जाऊन जास्त आकर्षक पगार घेऊन चांगली नोकरी करून ते तिकडे राहू शकतात. बाहेरच्या ठिकाणी पैसा जास्त मिळतो, परंतु येथे स्वतःच्या देशाविषयी खूप काहीतरी करता येतं आणि त्या दृष्टीने, त्या मानसिकतेने ते येथेच राहिले आणि भले त्यांना त्यासाठी काही गोष्टींचा त्याग करावा लागला असेल; पण त्यांनी इथे राहून खूप कार्य केले आणि नवीन नवीन शस्त्रास्त्रांवर बरीच डेव्हलपमेंट केली. ती आम्हाला त्यांच्या तोंडून ऐकायला जास्त आवडेल, पण दोन-तीन गोष्टी फक्त सांगतो.

त्यांनी आपल्या भाषणात असं म्हटलं की सावरकरांना

श्री. विकासराव वालावलकर - सत्कारामागील भूमिका व्यक्त करताना

‘संरक्षण मंत्रालय’ हा शब्द योग्य वाटत नसे तर ‘युद्ध मंत्रालय’ हा शब्द त्यांना जास्त आकर्षित करे. आता आपली पॉलिसी ही कोणाबरोबरही युद्ध करायची नाही. आपण कोणी आपणाबरोबर युद्ध केले तर आपले संरक्षण करतो ही भारताची पॉलिसी आहे. ‘अॅटॉक इज द बेस्ट फॉर्म ऑफ डिफेन्स’ असं म्हटलं जातं. आपण जरी दुसऱ्यावर हल्ला करणार नसलो तरी दुसऱ्या कोणी आपल्यावर हल्ला केला तरी कायम आपण युद्ध करून त्यांना हरविण्याची आपली तयारी पाहिजे आणि त्यासाठी त्यांना ‘संरक्षण मंत्रालय’च्या ऐवजी ‘युद्ध मंत्रालय’ हा शब्द जास्त आवडायचा, हा एक नवीन विचार त्यांनी मांडला होता. दुसरा म्हणजे त्यांनी गनमध्ये जे संशोधन केलं आहे, तर त्यांनी काय केले हा तर फार मोठा विषय आहे. तो त्यांच्याच तोंडून ऐकू या. त्यांना ‘गनमॅन’ ही पदवी मिळाली आणि त्या वेळेला डीआरडीओचे सेक्रेटरी अब्दुल कलाम हे होते. अब्दुल कलाम हे ‘मिसाईल मॅन’ म्हणून ओळखले जात म्हणून ‘मिसाईल मॅन’ची शाबासकी ‘गनमॅन’ च्या पाठीवर पडली हा एक मोठा योग होता. तिसरं त्यांनी म्हटलं कॅनॉपी सिस्टीम - विमान विच्छेदन प्रणालीसाठी स्वदेशी तंत्रज्ञान विकसित केलं. पूर्वी चौदाशे मिली सेकंदांमध्ये ते छत उघडायचं आणि आणि वैमानिक बाहेर पडायचा. ते त्यांनी १४ मिली सेकंदांवर आणलं म्हणजे शंभर पटींनी कमी केलं आणि त्याबद्दल त्यांना तो ‘पिनाक पुरस्कार’ मिळालेला आहे. ही अतिशय अवघड कामगिरी त्यांनी केलेली आहे आणि ही फार मोठी देशसेवा आहे. सीमेवर लढणारे जवान, त्यांचा त्याग मोठा आहेच, पण देवधरांसारख्या आयुष्यभर त्यागाधिष्ठित जीवन जगून देशासाठी संशोधन करणाऱ्या शास्त्रज्ञांचा त्याग यात काहीही फरक नाही. आपण आयुष्यभर सुखाने जीवन जगणारे नागरिक त्यांचे कायम ऋणी आहोत आणि हा ऋणनिर्देश करण्यासाठी आज आपण इथे हा कार्यक्रम आयोजित केला

आहे.”

यानंतर श्री. कमलेश जोशी यांनी डॉ. देवधर यांना देण्यात येणाऱ्या मानपत्राचे वाचन केले. त्याच्या मराठी अनुवादाचे वाचन श्री. अधीश थिटे यांनी केले आणि तदनंतर श्री. विकासराव वालावलकर यांनी शाल, श्रीफळ, मानपत्र आणि एक लक्ष रुपये देऊन डॉ. देवधर यांचा सत्कार केला.

सत्काराला उत्तर देताना डॉ. देवधर आपल्या भाषणात म्हणाले, “ सर्वप्रथम आज मला जो काही कृपाप्रसाद आणि महाराजांचे आशीर्वाद मिळालेले आहेत आणि खरं सांगायचं तर याची सूचना मला बरोबर देवशयनी एकादशी म्हणजे आषाढी एकादशीला जेव्हा मी पंढरपूरला होतो त्या वेळेला मिळाली होती आणि तो एका अर्थाने पांडुरंगाचाही प्रसाद मला मिळाला असं मी गृहीत धरतो. सर्व गुरुपरंपरेला वंदन आणि समस्त समोर बसलेल्या श्रोतेगणांना वंदन करतो. असेच आशीर्वाद काम करायला निश्चितच प्रेरणा देत असतात आणि पुढे काम करण्याची संधी मिळत असते. त्यामुळे आभार मानतो.

मी जरी गन एक्सपर्ट असलो आणि आता सगळ्यांच्या हातात एक शस्त्र आहे ते म्हणजे मतदानाचं आणि प्रत्येकाने योग्य व्यक्तीला निवडून देण्याचं काम आपण केलं पाहिजे असं माझं आवाहन आहे. सरकारी नोकरी केली. चांगल्या पद्धतीने चाळीस वर्षे काम केलं. आता मला व्यवस्थित पेन्शन मिळते. तेव्हा असं ठरवलं की पैशासाठी काही करायचं नाही, फक्त समाजासाठी काम करायचं राहिलेल्या आयुष्यामध्ये! तरीही हा पुरस्कार प्रसाद म्हणून स्वीकारला. आणि आशीर्वाद हे माझ्याबरोबरच आहेत. चंपावती विद्यालय, बीड ही माझी शाळा आहे. त्या शाळेने मला घडवलं! म्हणून ही जी काही धनराशी दिलेली आहे त्यामध्ये माझी काही मी भर घालून त्या संस्थेला देणार आहे अशी मी मुद्दाम घोषणा करतो. चाळीस

श्री. कमलेश जोशी - मानपत्राचे वाचन

Shree Sadguru Vasudevanant Saraswati Maharaj Sewa Mandal, Pune

Honourable Dr. Kashinath Deodhar,
Greetings !

Today, on the auspicious occasion of the birth anniversary celebrations of Shree Sadguru Vasudevanant Saraswati Maharaj (also known as Shree Baba Maharaj), with immense pleasure, we are conferring upon you this scroll of honour.

After completing Diploma in Mechanical Engineering, you entered the field of Armament Research and Development in 1982, as "Scientific Assistant", with ARDE (Armament Research and Development Establishment – DRDO). Over the next 40 years, you moved through different roles such as "Project Officer", "Divisional Head" and held the position of "Group Director" at retirement. Throughout your career, you have made significant and unique contribution towards making the country self-reliant in weaponry. You being admirably addressed as a "Gun Expert" speaks volumes about your accomplishments. Not only you played an important role in the development of a weapon known as "84 mm Light Weight Launcher", but you even put your own safety at peril while conducting its successful trial before the dignitaries from the armed forces. This weapon contributed greatly towards India's victory in the Kargil war, and consequently your efforts were praised by the then President of India - Dr. Abdul Kalam.

You were honoured with the "Commendation Certificate" at National level, in 1999 and 2005, while the "Scientist of the Year" award was bestowed upon you in 2006. Your efforts

towards making India self-reliant in weapons, in the form of developing indigenous technology in the area of "Aircraft Canopy Severance System" and its subsequent transfer for commercial production, were rewarded with the "Pinak" award in 2019.

You are associated with several institutions of repute in various capacities. Some of these roles are: as a "Member appointed by the Governor" of the Executive Council of Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, as a President of "Sanshodhan Dnyan Vichar Pratishthan" (which manages Dr. Shripati Shastri Research Institute of Social Sciences at Pune), and as a Director of "Khadki Shikshan Sanstha", Khadki, Pune.

You are a leading participant in the work of "Vidyant Bharati" (a nationwide NGO, working towards making Science and Technology available to the "grassroots" of society) through your role as "Head – Public Relations" for Western Maharashtra region.

Your achievements in different fields cannot be only considered as a part of official work but it is a self-less service dedicated to the motherland by a true patriot.

On the occasion of the birth anniversary celebrations of our Sadguru, it gives us immense pleasure, in bestowing this honour upon you, in recognition of your admirable work. We pray to the Sadguru, for his blessings for success in your research work and for you & your family to enjoy a healthy, fulfilling & long life.

Shree Sadguru Vasudevanant Saraswati
Maharaj Sewa Mandal

"Kartik Purnima", "Shaka" 1946
Friday 15th November 2024

वर्षामध्ये काम करण्याची संधी मिळाली. एक काळ असा होता की भारत जगामध्ये सगळ्यात जास्त शस्त्रास्त्र आयात करणारा देश होता. माझं इंजिनीअरिंग झाल्यानंतर माझी जी नियुक्ती झाली डी.आर.डी.ओ.मध्ये ती भारताच्या तोफ यंत्रणा बनवणाऱ्या गटामध्ये काम करण्यासाठी झाली. पण चुकीचा निर्णय घेतला गेला आणि बोफोर्सकडून ४१० तोफा त्या वेळेला १९८५ च्या दरम्यान आपण परदेशातून आणल्या आणि मघाशी म्हटलं तसं शस्त्रास्त्रामध्ये नुसती आयात करत होतो आपण आणि ते मनाला कुठेतरी खात होतं. ज्या कामासाठी आमची नियुक्ती झाली अर्थात हे काम लगेच होणारं नव्हतं तरी त्या वेळची गरज म्हणून सरकारने खरेदी केलेल्या बोफोर्स तोफा. बोफोर्स नाव गाजलं ते वेगळ्या कारणासाठी! तोफ म्हणून त्या वेळेला खरेदी केली आणि आपलं सैन्यदल आहे त्याला मजबूत करण्याचं काम केलं. आज ४० वर्षांनंतर मागे वळून बघितलं तर काम केलेलं असल्यामुळे मला बघून जास्त आनंद होतो की १९ नोव्हेंबर २०२२ला म्हणजे आज दोन वर्षे झाली त्याला, भारतातल्या एका कंपनीला, भारत फोर्ज या कंपनीला १५५.५ दशलक्ष डॉलरची, त्याच्यापेक्षा चांगल्या तोफा निर्यात करण्याची ऑर्डर मिळाली. म्हणजे आज आपण आयात करणारा देश म्हणून जे होतो ते आज आपण निर्यात पण करायला सुरुवात केली आणि स्वाभाविकपणे परदेशातून आणायच्या गोष्टी कमी करत आपल्या वस्तू बाहेर पाठवू लागलो. आधी आपल्याला आपल्या दलांना सक्षम करणं हे काम असतं. १९८२ साली पहिलं काम जे माझ्याकडे आलं ते म्हणजे रणगाड्याची अचूकता नीट करण्यासाठी, वाढवण्यासाठी. कारण युद्धशास्त्रामध्ये एक विचार असा आहे की पहिल्यांदा, पहिल्या संधीलाच तुम्ही शत्रूला मारलं नाही तर तुमच्यावरती पण आक्रमण येणार आहे. त्यामुळे पहिल्याच संधीलाच शत्रू गारद करायचा म्हणजे हे युद्ध शास्त्रातलं शिवाजीमहाराजांपासून आपण बघितलेलं तत्त्व आहे. कुणालाही कच्चं सोडायचं नाही. शत्रूलाही तसं सोडायचं नाही आणि त्यामुळे त्याच्यावरती मी काम करत असताना, एकदा राजस्थानमध्ये ४५ दिवसाच्या ट्रायलसाठी गेलो होतो. तिथे वेगवेगळ्या प्रकारच्या ट्रायल होत्या. ७५ आर्म रेजिमेंटबरोबर राहण्याची माझी व्यवस्था होती. एकदम ज्युनियर माणूस होतो. त्यामुळे त्या रँकप्रमाणे मला जवानांच्या बँकमध्ये चाळीस दिवस राहायचा प्रसंग आला आणि त्यांचं जीवन मी जवळून बघितलं. सकाळी साडेचार-पाच वाजल्यापासून उठून सकाळी

साडेतीन तास, संध्याकाळी अडीच तास आपलं शरीर सुदृढ करणं, कमावणं याच्यासाठी असणारे व्यायाम प्रकार ती लोकं करत ते मी बघत होतो. पण ते जवानांचं बघितल्यानंतर माझ्या असं लक्षात आलं की आपले जवान कायम, केव्हाही, कुठेही युद्धाकरिता तयार असले पाहिजेत याच्यासाठी रोज जवळजवळ साडेपाच तास-सहा तास ते आपलं शरीर कमावण्याचं काम करतात. मग दोन वर्षांपूर्वी, तीन वर्षांपूर्वी गलवान घाटीमध्ये जे झालं, ती शस्त्र न वापरता नुसतं ताकतीवर मसल पॉवरवरती, जेव्हा एकास एक अशी चीनच्या लोकांवर लढायची वेळ आली त्या वेळेला आपल्यावरती हल्ला झाला. महार रेजिमेंट होती. संतोष बाबू कर्नल होते. त्यांना प्राण गमवावे लागले. आपल्या जवानांनी ४२ चिनी जवानांचे मुंडे पिरगळून टाकून दिले त्या वेळेला. म्हणजे असे आपले जवान प्रोफेशनल आहेत. रणगाड्याच्या ट्रायलसाठी गेलो असताना असे हे व्यायाम करताना बघितलं. एके दिवशी सुट्टी आली होती. आज मी ४० वर्षांनंतर तुमच्यासमोर मांडतोय. कारण माझ्या मनावर खूप खोलवर परिणाम झालेला आहे.

तिथं ईदची सुट्टी आली होती आणि जो प्रमुख होता तो, सगळे जण दमूनभागून संध्याकाळी साडेसात-आठला बसल्यानंतर मैदानावरती सांगत होता. “कल छुट्टी होगी.” बत्तीसशे किलोमीटर लांब आणि २९०० किलोमीटर रुंद असा आपला देश आणि याच्यामध्ये भाषेचा प्रॉब्लेम येऊ नये म्हणून छोटी छोटी वाक्यं तिथे बोलायची परंपरा. भाषणबाजी तिथं चालत नाही. त्यांनी तीन वाक्यांमध्ये सुट्टी सांगितली. पहिलं वाक्य सांगितलं, ‘कल छुट्टी होगी.’ दुसरं वाक्य सांगितलं, ‘कोई वर्दी नहीं पहनेगा.’ आणि तिसरं वाक्य माझ्यासाठी आजपण प्रेरणादायी आहे. त्यांनी सांगितलं, ‘लेकिन कारवाई पुरी होगी.’ आपण २४ तास जे काम नेमून दिलेले आहे ते जसंच्या तसं करायचं. आर्मीच्या लोकांना अशा पद्धतीचं काम करावं लागतं. ते या पद्धतीने डोळ्यात तेल घालून आपल्या देशाच्या सीमांचं रक्षण करतात. सुरक्षा बघतात म्हणून आपण आज असे सगळे कार्यक्रम करू शकतो. आपलं सैन्यदल काम करणारं, प्रोफेशनल आहे आणि त्याला जो सरकारचा पाठिंबा लागतो तो आता खूप चांगला आहे, असं सरकार आणणं हे आपलं काम आहे.

योगायोगाने मला तीनही दलांसाठी काम करायला मिळालं. नेव्हीसाठीपण काम करायला मिळालं, ज्या युद्धनौका

डॉ. काशीनाथ देवधर यांना मानपत्र देताना श्री. विकासराव वालावलकर

असतात त्यांच्यावरती असणाऱ्या तोफांचं काम करायला मिळालं. मघाशी सांगितलं तसं वायुदलासाठी सुद्धा मला काम करायला मिळालं आणि जेव्हा मी म्हणतो तेव्हा तसा एकटा मी काही करत नसतो. पूर्ण गट काम करत असतो. पूर्ण सिस्टीम काम करत असते. म्हणजे आता कदाचित मी आता म्हटलं असेन की 'मी काम केलं.' तर हे माझं एकट्याचं काही नाही. हे माझ्या संपूर्ण टीमचं काम आहे याची कृपया नोंद घ्यावी. त्याचं नेतृत्व माझ्याकडे होतं आणि त्यामुळे माझ्या नावावरती कदाचित नोंदवलं गेलं. पिनाक अवॉर्ड तेव्हा मिळालं. पिनाक हे नाव आपण दोन दिवसांपूर्वी आपण ऐकलं असेल की हा एक मल्टीबॅरल रॉकेट लॉन्चर जो ट्रकवरती असतो आणि तो फायर करता येतो. त्याच्यावरही मी १९८६ ते ९० या कालखंडामध्ये काम केलं. तर रणगाडा जसं एक शस्त्र आहे तसं रॉकेट लाँचर हे दुसरं शस्त्र आहे. रॉकेट लाँचर ट्रकवर माउंट केलेलं असतं. चाळीस किलोमीटर रेंजवरती एक चौरस किलोमीटर क्षेत्रातील शत्रू नष्ट करणं, बेचिराख करणं, तिथलं शत्रूचं सगळं उध्वस्त करणं असं त्याचं काम असतं. ४४ सेकंदांमध्ये ७२ रॉकेट टाकून जवळजवळ ७.२ टन स्फोटकं आपण बंबार्ड करू शकतो आणि शत्रूला बेचिराख करू शकतो अशी यंत्रणा आपण तयार केलेली. त्याची पुढची आवृत्ती 'गायडेड पिनाका' नावाची अतिशय चांगली अचूकता असणारी, त्याच्या सर्व चाचण्या पूर्ण करून ७५ किलोमीटरचा पल्ला असणारं हे आपण आता विकसित केलेलं आहे आणि आज ते सैन्यदलामध्ये सेवेमध्ये संमिलित करतो आहोत. त्यामुळे ज्या 'पिनाक' नावाने मला अवॉर्ड मिळालं ते पिनाकसुद्धा बॉर्डरवर लागलेलं आहे. जवळजवळ अठ्ठेचाळीस हजार कोटीची गुंतवणूक त्याच्यासाठी आहे आणि संशोधन झाल्यानंतर १२ रेजिमेंट आता तयार आहेत आणि पुढच्या बारा रेजिमेंटची तजवीज केलेली आहे.

डॉ. काशीनाथ देवधर आपले विचार व्यक्त करताना

ऑर्डर केलेली आहे. काम मोठ्या प्रमाणावर चालू आहे आणि संरक्षण क्षेत्रात याच्यामध्ये खाजगी क्षेत्रालाही सामील करून घेतलेली आहे, कारण समाजातील सगळे जण काही देशद्रोही नाहीत. तेही देशासाठी चांगलं काम करणारे आहेत. त्यांना संधी दिली पाहिजे. अशासाठी परीकरांच्या काळात आपण खाजगी उद्योगांसाठी पण काम उपलब्ध केलं आणि आज अशा पद्धतीने आपण निर्यात करू शकतो.

मी तोफेवरती काम करत होतो. १९९६ झाली म्हणजे त्या काळामध्ये माझ्याकडे विमानवेधी तोफेचं काम होतं. विमानवेधी तोफ याचा अर्थ आवाजाच्या दुप्पट-तिप्पट वेगाने जाणारं विमान शत्रूचं, विमान म्हणजे फायटर प्लेन जर आपल्यावरती आक्रमण करायला आलं तर त्याला तोफेद्वारे गोळी मारून ते नष्ट करायचं अशा पद्धतीची एक 'अँटीएयरक्राफ्ट गन सिस्टीम', 'शार्प शूटर' असं त्याला नाव दिलं होतं. त्या कामावरती पाच वर्षं काम केलं. त्याची अचूकता आणि सातत्य मिळण्यासाठी जी सर्व कंट्रोल सिस्टीम आहे तेथे मी मेकॅनिकल इंजिनीअर असून सुद्धा गायडन्स, कंट्रोल, इन्स्ट्रुमेंटेशन आणि अन्य विभागाचं सुद्धा काम करायची संधी मिळाली. शिकतशिकत काम करताकरता काम मिळालं आणि एका मिनिटाला ४२०० राउंड फायर करता येतील म्हणजे ७० राउंड एका सेकंदांमध्ये फायर करण्याची क्षमता असणारी तोफ बनवायचा आम्ही प्रकल्प घेतला होता आणि त्याच्या निम्म्यापर्यंत म्हणजे २४०० राउंडपर्यंत आम्ही पोहोचलो होतो. त्या वेळेला भारताकडे जी तोफ प्रणाली होती ती स्वीडनची होती. एका मिनिटाला २१० राउंड फायर करण्याची क्षमता. आम्ही २४००पर्यंत ते नेलं होतं आणि टार्गेट ठेवलं होतं ४२०० राउंड! तर त्याचाही एक मला अनुभव मिळाला आणि वेगवेगळ्या पद्धतीने जसं नेव्हीसाठी काम केलं, एअरफोर्ससाठी काम केलं, एअरफोर्ससाठीचं काम मी नंतर

कदाचित बोलेन; पण तसं युद्ध क्षेत्रामध्ये आर्मीला फार महत्त्व आहे. ज्याला पायदळ म्हणतात. पायदळाच्या बरोबरीने तोफा, तोफखाना, रणगाडे, त्याच्या बरोबरीने विमान विरोधी तोफखाना यांच्यासाठी काम करायची संधी मिळाली आणि १९९६मध्ये त्या वेळेला कारगिलचे ढग जमू लागले होते. 'आयबी'ने प्रमुखांना सूचना दिली होती. जनरल शंकरराय चौधरी म्हणून त्या वेळेला आपले सेनाध्यक्ष होते. ते 'एआरडी'मध्ये आले होते आणि स्वाभाविकपणे आर्मीचे प्रमुख आल्यानंतर आम्ही आर्मीसाठी, नेव्हीसाठी आणि एअरफोर्स साठी कायकाय करतो हे सगळं मी त्यांना डिफेन्स डेमॉन्स्ट्रेशन दिले. प्रेझेंटेशन दिले. आणि फायरिंगच्या वेळेला त्यांनी आमच्या संचालकांना सांगितलं की आम्हाला अतिउंच पर्वतांवरील लढाईसाठी हलक्या वजनाच्या शस्त्रांची गरज आहे आणि खांद्यावर घेऊन फायर करणारं आपल्याकडं स्वीडन बेस्ड शस्त्र होतं ते २६ किलो वजनाचं होतं. तर हे आम्हाला वजनाला कमी करून पाहिजे. ते म्हणाले की तुम्ही लवकरात लवकर कधी करून देणार? ते आव्हानात्मक काम माझ्याकडे आलं आणि आम्ही केवळ दोन वर्षांमध्ये १९९८पर्यंत तीन वेपन बनवले आणि त्याच्या सगळ्या ट्रायल झाल्या.

पण तोपर्यंत मधल्या काळात कारगिलचं युद्ध सुरू झालं. त्या वेळेला डॉ. कलाम आमचे प्रमुख होते. १८ जून १९९९ची गोष्ट आहे. डायरेक्टर ऑफिसमधून फोन आला. मला बोलावण्यात आलं. डॉ. कलामांनी मला डायरेक्ट विचारलं, "देवधर, व्हॉट इज द स्टेटस ऑफ धिस वेपन?" त्यांना सांगितलं की शस्त्र तयार आहेत, पण त्यांच्या चाचण्या अजून घेतलेल्या नाहीत. वेगवेगळ्या प्रकारच्या चाचण्या झाल्याशिवाय आपण ते आर्मीकडे देऊ शकत नाही. त्या व्हायच्या होत्या. त्यांनी कोणताही विलंब न करता मला विचारलं होतं, "तुला

तुझ्या शस्त्रांचा किती विश्वास वाटतोय?" मी म्हटलं, "सर, मला पूर्ण खात्री आहे!" लगेच मला म्हणाले, "त्या चाचण्या वगैरेचं राहू दे! तू ते दिल्लीला घेऊन ये आणि आपण त्याच्या चाचण्या आता पाकिस्तानवरच घेऊ!" एक विद्युत लहर माझ्या अंगातून गेल्यासारखं झालं. तीन दिवस आमच्या गटाने रात्रंदिवस राबून ती वेपन्स पूर्ण सुट्टी केली आणि 'वैयक्तिक सामान' म्हणून मी दिल्लीला घेऊन गेलो आणि दिल्लीचे जे प्रमुख होते चिफ कंट्रोलर त्यांच्याकडे ते दाखवलं. त्यांनी मला डॉ. कलामांच्या केबिनमध्ये नेलं. डॉ. कलाम यांच्या केबिनमध्ये आत प्रवेश करताना असं एक टेबल होतं. वेपन त्यांच्यापर्यंत घेऊन जायचं म्हणून वेपन त्या टेबलवरती ठेवलं आणि मी त्यांच्याकडे जाईपर्यंत स्वतः कलामसर उठून त्या वेपनपाशी आले आणि कुठलाही वेळ न घालवता म्हणाले, "याची सगळी माहिती मला दे!". मग, त्याचे फायदे-तोटे कोणते, वजन २६ किलोवरून १४ किलोवर कसं आणलं, आणि तरीही त्याची कामगिरी कशी उत्तम आहे ती सगळी माहिती सांगितल्यावर त्यांनी हॉट लाईन उचलली आणि जनरल व्ही. पी. मलिक यांना फोन केला आणि सांगितले की पुण्याच्या या माणसाने वेपन तयार करून आणल आहे तर आपण पाकिस्तानवरच त्याची चाचणी घेऊ या का? माझी रवानगी डायरेक्ट जनरलसाहेबांच्या केबिनमध्ये. आर्मीचे एक कर्नल लायझनिंगसाठी होते ते जिथे नेतील तिथे मी जात होतो. त्या वेपनसकट मी जनरलसाहेबांच्या केबिनमध्ये गेलो त्या वेळेला मेजर जनरल, लेफ्टनंट जनरल, काही ब्रिगेडियर आणि काही कर्नल जे हेडक्वार्टरला असतात; ते एकदम आठ-दहा जण तिथे उपस्थित होते आणि त्यांच्यासमोर मी त्या वेपनचं तिसऱ्यांदा त्या दिवशी प्रेझेंटेशन दिलं. मग त्यांनी मला ते आर्मी कमांडरकडे द्यायला सांगितलं. त्या कर्नलबरोबर बाहेर पडलो तर त्यांनी मला विमानाने उधमपुरला नेलं जम्मूच्या

पुढे आणि दुपारी साडेतीन वाजता उत्तर कमांडचे जे प्रमुख होते जनरल एच. एम. खन्ना, त्यांच्याकडे मला उभं केलं. तेथे ती सगळी माहिती मी त्यांनाही सांगितली. त्या वेळेला प्रत्यक्ष कारगिल बटालियन युद्धभूमीवरती आपले जे युनिट लढत होते त्यातला एक अधिकारी तिथे हजर होता आणि त्या सगळ्यांना परत एकदा वेपनची पूर्ण माहिती देण्याचा प्रसंग तिथे आला. आपल्या सगळ्यांना तिथल्या आर्मीचं तसं काही माहिती नसतं. चौदा लोकांना मी जी माहिती एकाच दिवशी सांगितली ती शांततेच्या काळामध्ये त्यांना ऐकवायला मला एक वर्ष लागलं असतं. पण गरज त्यांची म्हणून एका दिवसात १४ जणांना मी ती माहिती दिली आणि ते वेपन तिथे त्यांच्याकडे सोडून आलो. त्यांच्या वापरकर्ते म्हणून काही शंका होत्या, त्याचे तिथल्या तिथे निराकरण केले. तिसऱ्या दिवशी सकाळी मी परत पुण्यात आलो. म्हणजे एका दिवसात एवढं काही घडलं असेल असं कोणालाच पत्ता लागला नाही. आमच्या ऑफिसमध्येही कोणाला काही माहित नाही.

२६ जुलै १९९९ला कारगिलचं युद्ध संपलं. आपण विजय दिवस साजरा करतो त्याच्यानिमित्त. यावर्षी २५ वर्ष झाली आपण ते युद्ध जिंकून. तर त्यामध्ये माझा खारीचा वाटा देण्याची संधी मला मिळाली याचा एक आनंद आहे. पण २७ ऑगस्टला डॉ. कलाम हे एआरडीमध्ये आले. मध्यंतरीच्या काळात आर्मीचं एक पत्र आलं की वेपन खूप चांगली आहेत. त्यांनी उत्तम कामगिरी केली आणि ती आम्हाला तातडीने आणखी हवी आहेत.

डॉ. कलाम आल्यानंतर त्यांनी माझ्यासाठी ४०/ ४५ मिनिटं दिली आणि एका अर्थाने माझ्यापेक्षा माझ्या प्रोजेक्टचा पूर्ण आढावा घेतला आणि काही अडचणी आहेत काय, आपल्याला ते जर लगेच करून आर्मीकडे द्यायचं असेल तर कायकाय समस्या येऊ शकतात याची चर्चा केली. त्यांनी त्यांच्या स्तरावरून काही सूचना करून ते लवकर मार्गी लागेल असं काम केलं. आमच्या डोक्यात होतं की आता सगळ्या टेस्ट झाल्या की आपण ती शस्त्रे आर्मीकडे सोपवू आणि मग ती सर्विसमध्ये जातील. त्यांनी आम्हाला महुला बोलावलं. आणि तिथं ज्याला 'युजर ट्रायल' म्हणजे उपभोक्ता चाचणी असं म्हणतात त्याच्यासाठी तिथं नेलं. २०००ची गोष्ट आहे.

जवळजवळ वीस-पंचवीस एजन्सीज तिथे आलेल्या असतात. प्रत्येक जण आपापल्या अँगलने ते वेपन चांगलं आहे

ना, त्याची उपयोगिता आहे का, पुन्हा एकदा रिपेअर करायची असेल तर काय करता येईल, ऐनवेळी तुम्हाला जर स्पेअर पार्ट पाहिजे असतील तर त्याची यंत्रणा काय असते; असं सगळं माहिती करणाऱ्या एजन्सी होत्या आणि प्रत्यक्ष वापर करणारे लोक होते. त्यांनी पहिल्या दिवशी सगळं ऐकून घेतलं आणि मला म्हणाले की त्याच्या ज्या क्वालिफिकेशन्स टेस्ट राहिलेल्या आहेत त्या टेस्ट आपण उद्या करूया.

दुसऱ्या दिवशी आम्ही फायरिंग रेंजवर गेलो. तर ते म्हणाले की फायरिंग करून दाखवा! मी म्हणालो की मी सिव्हिलियन आहे. मला फायर करायचे तर त्यासाठी परवाना लागेल, त्याचे प्रशिक्षण लागेल, ते माझ्याजवळ नाही. मग मी कसे फायर करू? इथं एवढा मोठा बॉम्ब की जो पिस्तुलच्या गोळीच्या अडीचशे पट ताकतीचा गोळा फायर करता येईल. म्हणजे एका वेळेला अडीचशे बुलेट मारतो तसा. तर त्याचे आम्हाला ट्रेनिंग नाही, आम्हाला अॅथॉरिटी नाही. मुळात म्हणजे अॅथॉरिटी असली पाहिजे. तुम्ही नेहमी फायरिंग करता. तेव्हा तुम्हीच ते करा. तर ते म्हणाले की हे वेपन तुमचं आहे. त्यावर आम्ही कसा विश्वास ठेवायचा? त्यांचा प्रश्न रास्त होता. पण आम्ही ते अपेक्षित धरलेलं नव्हतं. त्या तयारीने गेलेलो नव्हतो. अँड हू विल बिलीव्ह ऑन युवर वेपन? असं म्हंटल्यानंतर त्याला काही उत्तर नव्हतं. ते म्हणाले की जर तुम्ही हे फायर करणार नसाल तर आपण टेस्ट पुढे ढकलू. तिथं मला राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघाच्या शाखेमध्ये आम्ही जात होतो आणि आम्ही जे गीत म्हणायचो त्यातलं एक कडवं "अगर देश के काम ना आये तो जीवन बेकार ।" ते पद्य आठवलं आणि मी म्हटलं की मी करतो फायर!

आणि मी त्यांना विचारलं की तुम्हाला अडचण काय वाटते आहे या ट्रायल घेण्यासाठी? त्यांनी एक अॅक्सिडेंट रिपोर्ट दाखवला आणि त्या अॅक्सिडेंट रिपोर्टमध्ये तसंच एक शस्त्र जे २६ किलो वजनाचं होतं, त्याचा गोळा शत्रूवर जाऊन फुटायच्या ऐवजी त्यांच्याच खांद्यावर फुटला होता आणि दोन्ही जवानांची मुंडकी फुटबॉलप्रमाणे १०० मीटर दूर उडून गेली होती.

मग त्या वेळेला मी सांगितलं की ठीक आहे मी फायरिंग करतो आणि सगळ्यात कठीण परीक्षा एकदा दाखवली की त्यांच्या मनातले सगळे भ्रम किंवा शंका असतील त्या राहणार नाहीत, म्हणून सगळ्यात कठीण परीक्षा म्हणजे एका मिनिटाला सहा राउंड फायर करायचे. एका मिनिटाच्या आत

सहा राउंड फायर करायचे. मी पन्नास सेकंदामध्ये सहा गोळे फायर करून दाखवले. तेव्हा त्यांनी हात जोडले!

कदाचित तुम्हाला असं वाटत असेल की शास्त्रज्ञ म्हणजे परीक्षक आहे, कुठेतरी केमिकल बघतोय, कुठेतरी कॉम्प्युटरवरती इकडेतिकडे कॉम्पोनंट टाकून फिरवून करतो. कधीतरी मायक्रोस्कोपमधून बघतो. पण डीफेन्समध्ये असंही करावं लागतं आणि मी आनंदाने ते केलं.

एअर फोर्ससाठी भारताचे जे फायटर प्लेन आहे ते म्हणजे तेजस. या फायटर प्लेनमध्ये असं असतं की पायलट खूप मोठ्या प्रमाणावर सुरक्षित राहणं हे गरजेचं असतं. कारण तो फार कौशल्यपूर्ण असतो. त्याच्यावर खर्चही खूप केलेला असतो आणि एक्सला वाय रिप्लेस करू शकत नाही. तशा अर्थाने तशी मॅनपॉवर कमी असते. खूप मौल्यवान अशी मॅनपॉवर असते. त्याला आपण गमाऊ शकत नाही आणि विमान म्हटलं की काही ना काही गडबड होऊ शकते. दोन गोष्टींनी, एक म्हणजे मशीनमध्ये कुठलातरी पार्ट खराब होत असेल. किंवा कम्युनिकेशन डिसेबल होत असेल. असं काही होऊ शकतो किंवा एखादी गोळी किंवा मिसाइलच लागलं तर ते जळायला सुरुवात होते आणि कुठलीही इमर्जन्सी येऊ शकते. या इमर्जन्सी एस्केप सिस्टीममध्ये माझ्या नेतृत्वाखाली आम्ही ते काम केलं.

‘कॅनॉपी सिव्हीअरन्स सिस्टीम’ म्हणून एक सिस्टीम असते. ती पायलट बसलेला आहे आणि त्याला सीटसकट पहिल्यांदा बाहेर फेकण्यात येतं. तेव्हा त्या वेळेला त्याला सेफ पॅसेज मिळावा लागतो आणि कमांड दिल्यापासून अमेरिकन रशियन किंवा फ्रान्स ही जी परदेशी विमानं आहेत, त्यांना चौदाशे मिली सेकंद लागत होते. आम्ही एक्सप्लोसिव्हचा वापर करून तो वेळ १४ मिली सेकंद एवढा कमी केला आणि त्यामुळे माझा आर्मी, नेव्हीसोबत एअर फोर्सशीसुद्धा संबंध आला.

आपल्या सगळ्यांना ‘अभिनंदन’ माहिती असेल. अभिनंदन म्हणून एक विंग कमांडर, अभिनंदन पाकिस्तानशी युद्ध करताकरता त्याचं विमान पडलं. २०२३च्या फेब्रुवारीची गोष्ट आहे. दुदैवाने त्याची सीट इजेक्ट होऊन तो पाकिस्तानच्या भूमीवर पडला आणि पाकिस्तानकडून त्यांना आपल्याला परत घ्यायचं होतं. पाकिस्तानचा आत्तापर्यंत इतिहास असा आहे की ४७पासून त्यांनी आपला भारताचा एकही सैनिक जिवंत परत दिलेला नाही आपल्याला. परत केलेला नाही. पण या वेळेला अमेरिकेने आणि गल्फ कंट्रीतले राजे वगैरे आहेत त्यांनी

पाकिस्तानच्या पंतप्रधानांना सांगितलं की उद्या संध्याकाळी पाचपर्यंत तुम्ही त्या ‘अभिनंदन’ला सोडून द्या. अन्यथा तुम्ही आहात आणि मोदी आहेत!! आणि ‘ब्रह्मास्त्र’ आहे!!

ब्रह्मास्त्राचं नाव काढलं आणि पाकिस्तानने त्याला सोडलं हे आपण जाणतो. असं ब्रह्मास्त्र म्हणजे ‘ब्राह्मोस’ नावाचं मिसाइल जगातलं सगळ्यात वेगवान आहे. ते आपण रशियाच्या सहाय्याने बनवलेलं आहे आणि त्याला मागणी खूप आहे परदेशातून. तर इतकं फास्ट जातं की ते चीनच्या रडार यंत्रणेला ते कॅच होत नाही.

तुम्ही सगळेजण पेपर वाचता. न्युजपेपरमध्ये बातमी वाचली असेल की “ॲक्सिडेंटली” ‘ब्राह्मोस’ हे फायर करण्यात आलं आणि २५ किलोमीटरवर पाकिस्तानमध्ये जाऊन पडलं. त्याच्यावर कमिशन वगैरे बसवलं, हाय लेवल कमिटी बसवली आणि आपल्या ऑर्डर्स कन्फर्म झाल्या!!! धन्यवाद!”

सूत्रसंचालकांनी आभार प्रदर्शित केल्यानंतर ‘वरयाचना’ पठणाने अतिशय रंगलेल्या या कार्यक्रमाची सांगता झाली.

‘गनएक्सपर्ट’ डॉ. काशीनाथ देवधर यांचा परिचय

मराठवाड्यातील बीड जिल्ह्यांत दहावीपर्यंत शिक्षण झाले. कोल्हापूर येथून १९८१मध्ये इंजिनीअरिंग पदविका पूर्ण केल्यानंतर देवधर यांनी बीड जिल्ह्यातील ग्रामीण भागात ग्रामविकासाचे कार्य करण्यास सुरुवात केली. जिल्ह्यातील सुमारे ४५ गावांत त्यांचा उत्तम संपर्क तयार झाला. वडील आणि इतर ज्येष्ठ बंधूंमुळे देशासाठी काहीतरी केले पाहिजे, असे देवधर यांना सतत वाटत होते. दरम्यान, देवधर यांना ‘एआरडीई’बद्दल माहिती मिळाली आणि त्यांनी त्याची प्रवेश परीक्षा दिली. ते १९८२ मध्ये ‘एआरडीई’त ‘वैज्ञानिक साहाय्यक’ म्हणून रुजू झाले. ‘प्रोजेक्ट ऑफिसर’, ‘डिव्हिजनल हेड’ असे टप्पे पार करित ते पुण्यातील ‘आर्माॅन्ट रिसर्च अँड डेव्हलपमेंट एस्टॅब्लिशमेंट’चे (एआरडीई) ते समूहसंचालक म्हणून जुलै २०२१ मध्ये निवृत्त झाले. देशातील काही मोजक्या ‘गनएक्सपर्ट’मध्ये त्यांची गणना होते.

‘एआरडीई’मध्ये विविध पातळ्यांवर काम करताना, देवधर यांना अनेक महत्त्वाच्या प्रकल्पांवर काम करण्याची संधी मिळाली. लष्कर, नौदल आणि हवाईदलासाठी लागणारी शस्त्रे विकसित करण्याच्या कामात देवधर यांनी भरीव कामगिरी

केली. रणगाड्याची प्रहार क्षमता आणि त्यांची अचूकता वाढविण्यात त्यांनी मोलाची कामगिरी बजावली. त्यानंतर त्यांच्याकडे विमानवेधी तोफेचे काम देण्यात आले होते. रणगाडा अथवा बंदुकीने साधायचे लक्ष्य बऱ्याच अंशी स्थिर असते. मात्र, विमानवेधी तोफेचे लक्ष्य अतिशय वेगाने हलत असते, त्यामुळे त्याची अचूकता साधणे अतिशय महत्त्वाचे ठरते. लक्ष्य भेदण्याच्या या यंत्रणेत अचूकता आणण्यात त्यांनी मोलाची कामगिरी बजावली.

मात्र, त्यांची सगळ्यात महत्त्वाची कामगिरी म्हणजे '८४ एमएम लाइटवेट लाँचर' या 'गन'चा विकास आणि आरेखन करण्यात देवधर यांनी गटाचे नेतृत्व करून महत्त्वाची भूमिका बजावली. खांद्यावरून चालविण्यात येणाऱ्या या लाँचरचे वजन २६ किलोवरून १४ किलो इतके कमी करण्यात ते यशस्वी ठरले. या लाँचरच्या वेगवेगळ्या वातावरणात आणि परिस्थितीत घेण्यात आलेल्या चाचण्या पूर्ण झाल्या असून हे तंत्रज्ञान आयुधनिर्माणीकडे हस्तांतरित केले आहे, ते आता 'प्रॉडक्शन लाइन'वर गेले आहे.

देवधरसरांना १९९९ व २००५मध्ये राष्ट्रीय स्तरावर कॅमॅंडेशन सर्टिफिकेट, २००६मध्ये *scientist of the year award* मिळाले तसेच २०१९मध्ये पिनाक पुरस्कार आत्मनिर्भर भारतासाठी विमानछत विच्छेदन प्रणालीचे स्वदेशी तंत्रज्ञान विकसित करून उत्पादकाकडे हस्तांतरित केल्याबद्दल मिळाला.

डॉक्टर बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, छत्रपती संभाजीनगर (औरंगाबाद) याच्या व्यवस्थापनपरिषदेवर राज्यपाल प्रतिनिधी सदस्य म्हणून नियुक्ती; अध्यक्ष, 'संशोधन ज्ञान विचार प्रतिष्ठान', पुणे संचालित डॉ. श्रीपती शास्त्री रिसर्च इन्स्टिट्यूट इन सोशल सायन्सेस; संचालक, खडकी शिक्षण संस्था, खडकी, पुणे अशा विविध पदांवर ते कार्यरत आहेत. ते 'विज्ञान भारती' या देशव्यापी स्वयंसेवी संघटनेचे पश्चिम महाराष्ट्र प्रांत प्रचार प्रमुख म्हणून कार्यरत आहेत. तसेच मार्च २०२४ पासून त्यांनी राष्ट्रहित सर्वतोपरी हे उद्दिष्ट घेऊन काम करत असणाऱ्या 'भारतीय विचार साधना' या प्रकाशन संस्थेचे कार्यवाह म्हणून दायित्व स्वीकारले आहे.

FEATURES

- ◆ An effective anti-tank infantry weapon
- ◆ Dedicated telescopic sight
- ◆ Open sight & flare sight
- ◆ Light Weight
- ◆ Man portable
- ◆ Shoulder fired
- ◆ Lighter carrier system for easy move on foot
- ◆ 9 mm subcalibre device for training

TECHNICAL FEATURES

◆ Calibre	: 84 mm
◆ Mass : Launcher	: 10.5 kg
◆ Mass : Carrier System	: 3.5 kg
◆ Armour Penetration	: > 400 mm on RHA
◆ Rate of Fire	: 6 rounds / min
◆ Sustain Fire	: 8 rounds at a stretch
◆ Type of Ammunition	: • HEAT • HE • ILLUMINATING • TPT
◆ Effective Range	: 400 m for HEAT
◆ Crew	: Two

ADVANTAGES OVER 84 mm RL Mk-II

- ◆ Lighter by approx 50 percent
- ◆ Very effective in high altitude mountain warfare
- ◆ Improved combat efficiency
- ◆ Polyurethane carrying handle for ease of handling
- ◆ Enhanced ammunition carrying capacity
- ◆ Enhanced mobility

TECHNOLOGY

- ◆ Hybrid composite technology adopted for gun barrel application for the first time in the country
- ◆ Mount brackets, Furniture items, Carrier system etc. designed by using advanced light engineering materials.

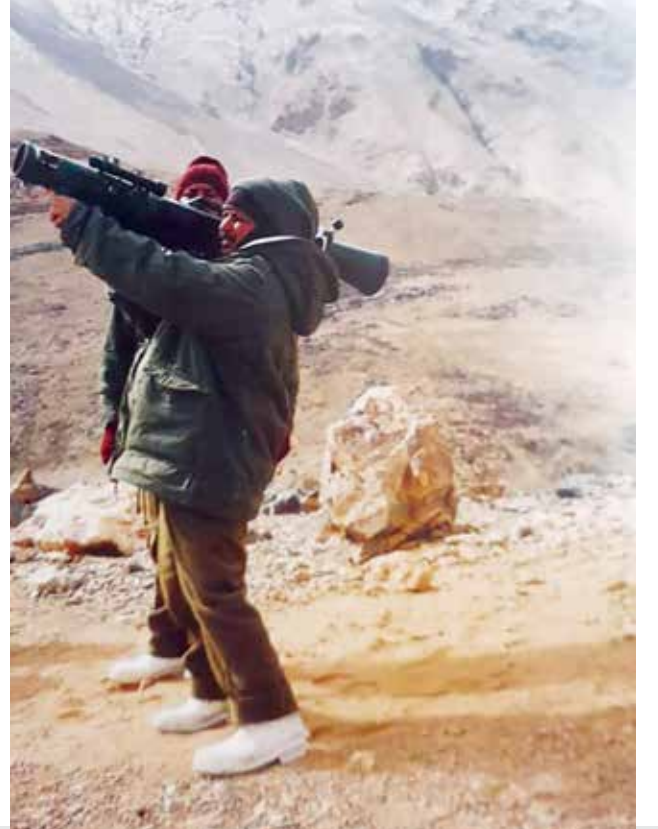

सैनिकांसमोर वाळवंटी प्रदेशात शस्त्रचाचण्या करतानास् वतः डॉ. देवधर

सैनिकांसमवेत शस्त्रचाचण्या करताना

हिमालयात तांगसे येथे समुद्रसपाटी पासून १५,३०० फूट उंचीवर शोल्डर फायरिंग करताना डॉ. देवधर

सैनिकांसमोर हिमालयातील बर्फाळ प्रदेशात शस्त्रचाचण्या करताना

मालक, मुद्रक, प्रकाशक : श्री. विकासराव वालावलकर यांनी अमोल असोसिएट्स, आर्यभूषण भवन, पुणे ४११ ००४ येथे छापून श्रीबाबामहाराज सहस्रबुद्धे समाधिमंदिर, ९३७ डी, ज्ञानेश्वर पादुका चौकाजवळ, शिवाजीनगर, पुणे - ४११ ०१६ येथून प्रकाशित केले.
संपादक : श्री. विनायक चिंतामण पराडकर, अध्यक्ष, श्रीसदुरू वासुदेवानंतसरस्वती सेवामंडळ, पुणे दूरभाष क्र.: ०२०-२५६५५०२१